

ХАРАКТЕРНІ РИСИ ПОСТМОДЕРНІЗМУ В ХУДОЖНІХ ОБРАЗАХ РОМАНУ ЕМІЛІ СЕНТ-ДЖОН МАНДЕЛ «СТАНЦІЯ ОДИНАДЦЯТЬ»

Публікація містить огляд художніх образів роману канадської письменниці Емілі Сент-Джон Мандел "Станція Одинадцять" , висвітлює риси художнього напрямку постмодернізму.

Ключові слова: антиутопія, художній образ, постмодернізм, пандемія, сучасна канадська література, постапокаліптична література.

The publication contains a review of the artistic images of the Canadian writer Emily St. John Mandel's novel "Station Eleven", elucidates the features of the artistic trend of postmodernism.

Key words: dystopia, artistic image, postmodernism, pandemic, contemporary Canadian literature, post-apocalyptic literature.

Літературна діяльність молодого сучасної канадської письменниці Емілі Сент-Джон Мандел привертає увагу образним і виразним стилем її письма, нелінійними наративами та ретельно сконструйованими сюжетами. Вона є автором шести книг, зокрема роману «Станція Одинадцять»(2014), який швидко здобув прихильність читачів і визнання критиків, а у 2015 році отримав дві нагороди: премію Артура Кларка /Arthur C. Clarke Award (британську літературну нагороду за найкращий науково-фантастичний роман) та книжкову премію Торонто/Toronto Book Award.

Актуальність обраної теми: визначається загальним інтересом сучасних філологічних студій до проблеми постмодернізму загалом, так і до вивчення її різних аспектів на матеріалі художніх творів. **Мета статті:** є спроба виявити риси постмодернізму, актуалізовані в художніх образах роману «Станція Одинадцять»

Виклад основного матеріалу. Постмодернізм, як нова тенденція культурного самовизначення суспільства, набув поширення наприкінці 20 століття, характеризується відмовою від попередніх цінностей та ідей. Це зумовлено тим, що сучасний світ докорінно відрізняється від ідеалів минулих культурних епох [6]. Зарубіжні та вітчизняні мовознавці, наприклад, Ф. Джеймсон, Б. Макхейл, Т. Гутнікова, К. Тарасенко, Т. Шадріна та інші досліджували прояви постмодернізму в антиутопічних романах кінця 20-го та початку 21-го століть. На їх думку, постмодернізм у літературі характеризується скептицизмом щодо великих наративів, стиранням межі між реальністю та вигадкою й акцентом на фрагментованих, нелінійних наративах. Антиутопічна

література часто відображає ці постмодерні тенденції, представляючи похмурі бачення майбутнього та критикуючи сучасне суспільство.

Антиутопічний жанр, до якого належить роман "Станція Одинадцять", за своєю природою близький до постмодернізму, тому що найчастіше зображує зневіру у світ, культивує свободу людини, критично обмірковує попередні здобутки людства, мистецтво не містить дидактизму, прямолінійних повчань, пояснення відносності цінностей та істини [7, с. 9].

Більшість дослідників відносять антиутопічність до ознак постмодерної літератури [8, с. 180-181].

Історичним тлом постмодернізму є зміна кордонів, ядерні катастрофи та екологічна криза. Саме такі події переосмислюються, перебудовуються в антиутопічних романах. У постапокаліптичному романі "Станція Одинадцять" показано образ нового світу, який існує після смертельної пандемії [5].

Однією з характерних ознак постмодернізму є руйнування меж між масовою, популярною культурою та "високим" мистецтвом. У романі ця риса відображена в акторській діяльності Артура Леандера. Після великої кількості виконаних ролей у популярних шоу та фільмах, актор бере участь у класичній п'єсі "Король Лір" у театрі. Для Артура гра є покликанням, справою, близькою до душі, він не бачить різниці між сценою театру та знімальним майданчиком.

Ця ж особливість постмодернізму простежується і в постапокаліптичному світі, а саме в діяльності "Мандрівної Симфонії". Згуртування митців збирає аудиторію просто неба, показує вистави, які вважаються продуктами "високого, витонченого" мистецтва у старому, не надто чистому одязі, що зумовлено потребою виживання у новому світі. Адже для "Мандрівної Симфонії" мистецтво є необхідністю повноцінного існування та подальшого розвитку. Гасло постмодернізму "Усе може називатися мистецтвом" характеризує діяльність митців у постапокаліптичному світі.

Образ Пророка/Тайлера є відображенням занепаду людської особистості. На початку роману ні читачу, ні першорядним персонажам невідоме його справжнє ім'я, але він називає себе Пророком. Його застороги та передбачення певним чином збуваються, що викликає у мешканців міста страх. Надалі стають відомі всі подробиці попереднього життя Пророка та його справжнє ім'я. У створенні цього образу письменницею були застосовані прийоми містифікації та деканонізації, характерні для напряму постмодернізму. Навколо вигаданих ним самим ідей про "загибель грішників під час пандемії" та "порятунок обраних" він зібрав достатньо велику кількість людей, які вірили в його пророцтва. Тайлер встановив свої правила у місті, приміром, заборонив покидати населений пункт без його дозволу. Учасники "Мандрівної Симфонії" порушили це правило, задля власної безпеки митці втекли з міста.

Протягом своєї подорожі "Мандрівна Симфонія" оминає міста, де є беззаконня чи певна секта. У цьому полягає їхнє прагнення до власної свободи та безпеки. Таким чином образ мандрівних артистів відображає в собі постмодерністський "культ незалежності особистості".

Образ Кірстен Реймонд у романі частково розкривається за допомогою прийому журналістського інтерв'ю. Саме під час взаємодії з репортером дівчина показує свої симпатії (наприклад, теплі спогади про Артура Леандера та Джівана Чаудхарі), підсвідомі страхи (наприклад, уникнення відповіді на питання про татування у вигляді ножів), дитячі спогади, ставлення до світу, сподівання на краще. Також під час інтерв'ю зі слів Кірстен читач дізнається про події у світі протягом наступних дванадцяти років після Апокаліпсису. У випадку з Кірстен художній світ моделюється з точки зору "сильної героїні" [2].

Постмодерністський напрям у романі "Станція Одинадцять" також проявляється у сучасній гендерній взаємодії. Текст відображає чоловіків та жінок як рівноправних суб'єктів культуротворення. В обох світах - "старому" та "новому" відсутні "жіночі" та "чоловічі" моделі поведінки, також є схожість ментальних та емоційних характеристик чоловічих та жіночих образів. У романі образи персонажів показано здебільшого "зсередини", тобто їхні психоемоційні стани, прояви характерних рис в поведінці, спілкуванні, менша увага приділяється зовнішності. У таких образах важливим є сприйняття навколишньої дійсності, яке є відображенням картини світу. Приміром, недовіра та обережність Джівана до незнайомців під час Апокаліпсису спричинена небезпекою бути вбитим іншими людьми, яким потрібна була їжа. Безперервні вибачення Елізабет Колтон перед Мірандою на ранок після вечірки зумовлені тим, що поведінка Елізабет під час святкування вважається прийнятною в суспільстві.

Світ після пандемії є антиутопічним. Він є небезпечним для людини. Це зумовлено беззаконням, відсутністю регулювання правовідносин між людьми, що зумовлює постійний пошук шляхів виживання. Але на відміну від багатьох попередніх романів, написаних у жанрі антиутопії, "Станція Одинадцять" у "новому світі" змальовує певні надії на краще майбутнє, на відродження цивілізації, насамперед, читач це спостерігає самотійно, коли ознайомлюється із світом під час та наприкінці пандемії, за кілька років потому, дванадцять років потому та п'ятнадцять років потому. Світ стає дедалі безпечнішим.

У романі "Станція Одинадцять" є включеність сюжету одного твору(коміксу, створеного героїнею Мірандою) до сюжету іншого (роману Емілі Сент-Джон Мандел). При цьому наявна спорідненість між двома реальностями. Слова головного персонажа комікса характеризують становище людей після Апокаліпсису, який на момент

написання Мірандою цієї репліки ще не настав: "I stood looking over my damaged home and tried to forget the sweetness of life on Earth"[1, с.

214]. Художні світи в обох художніх творах мають прояви фантастичності, антиутопічності, описані як небезпечні, так як у них наявні переслідування, вбивства, замах та постійне розчарування. Таким чином, можна зробити висновок, що роман "Станція Одинадцять" поєднує в собі певною мірою різні жанри.

Лише наприкінці сюжету перед читачем постають всебічно схарактеризовані та цілісні образи багатьох персонажів та постапокаліптичного світу. Це зумовлено тим, що події подані фрагментарно та непослідовно, чим "Станція Одинадцять" також характеризується як постмодерністський твір.

Підсумовуючи, зазначимо, що антиутопічний роман "Станція Одинадцять" вперше був опублікований у 2014 році, здобув прихильність читацької аудиторії та отримав дві нагороди. Відповідно до характерних часових, стильових та сюжетних особливостей, твір належить до літературного напрямку постмодернізму. Під час дослідження образної системи були виявлені найбільш виражені ознаки цього літературного напрямку. Найяскравіше постмодернізм проявляється у змалюванні письменницею образу мистецтва, його цілісності та ролі в апокаліптичному та постапокаліптичному суспільствах. При створенні образу Пророка були застосовані прийоми містифікації та деканонізації. В образі згуртування "Мандрівної Симфонії" утверджується принцип свободи особистості. Для створення одного з першорядних образів-персонажів, Кірстен Реймонд, був застосований прийом журналістського інтерв'ю. Характерним проявом постмодернізму також є рівноправність та рівноцінність чоловіків та жінок як суб'єктів культуротворення. До ознак постмодерного напрямку у романі також належить антиутопічність, фрагментарність, непослідовність, а також тяжіння до різних жанрових категорій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Башкирова О. Гендерні художні моделі сучасної української романістики: дис. ... док. філол. наук: 10.01.01. Київ, 2019. 464 с.
2. Башкирова О. Художня репрезентація жіночності в сучасній українській романістиці. Слово і Час. 2020. № 6 (714). С. 72-86.
3. Водянова Д. О. Жанрово-стилістичні та культурологічні особливості перекладу романів-антиутопій: автореф. дис. ... канд. док-ра філол. наук:10.02.16. Харків, 2018. 23 с.
4. Денісова Д. Д. Відображення світогляду постмодерної доби у сучасних англійських літературних текстах. Світогляд – Філософія – Релігія. 2014. № 6. С.173-180.
5. Література постмодернізму. URL://shewhenko.jimdofree.com/%D0%B4%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B5-%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F/11-%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81/%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC%D1%83/

(дата звернення: 16.09.2023)

6. Постол А.А. Постмодернізм як сучасна суспільно-політична реальність. *Гуманітарний вісник ЗДІА. Філософія*. Запоріжжя, 2010. Вип. 42. С. 69-79.
7. Радчук А. О. Риси антиутопії в романі Тараса Антиповича "Помирана": квал. роб.: Національний університет "Кієво-Могилянська академія". Київ, 2018. 45 с.
8. Федух І. С. Жанр антиутопії у постмодерністичному дискурсі. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. Хмельницьк, 2015. Вип. 9. С. 180-183

REFERENCES:

1. Emily St. John Mandel. *Station Eleven*. London: by Picador, an imprint of Pan Macmillan , 2015. 339 p.
2. *Station Eleven Study Guide*. URL: <https://www.litcharts.com/lit/station-eleven> (date of application: 16.09.2023)

Науковий керівник кандидатка філологічних наук, доцентка Базилевич Н.В.